

**Palvelualojen
ammattiliitto**

Servicefacket

Lausunto

13.08.2021

Asia: VN/698/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle työnhakijan palveluprosessin ja eräiden työttömyysetuuden saamisen edellytysten uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleistä lausuttavaa esitetyistä muutoksista?

Luonnos hallituksen esitykseksi työnhakijan palveluprosessin ja eräiden työttömyysetuuden saamisen edellytysten uudistamista koskevaksi laiksi on Palvelualojen ammattiliitto PAMin mielestä lähtökohdiltaan tervetullut. Nykyisellään työttömyysturvan karenssit työhaun laiminlyönneistä ovat aiheuttaneet työttömille työnhakijoille ajoittain kohtuuttomia taloudellisia vaikeuksia. Nyt esityksestä käy ilmi, että työstä eroamisesta ja kieltäytymisestä sekä työhakuvelvoitteen laiminlyönneistä seuraamukset lievenevät. Työnhakijoiden yksilölliset palvelutarpeet eivät tule nykyisellään riittävästi huomioitua, kun niitä ei perusteellisesti kartoiteta heti työttömyyden alkuvaiheessa. Luonnoksessa määritellään mitä palvelutarpeen arvioimisella tarkoitetaan. Tämän voi odottaa parantavan TE-toimiston palvelun sisältöä ja laatua heti työhaun alkuvaiheessa. Monista myönteisistä muutoksista huolimatta PAM pitää huolestuttavana esitetyn sääntelyn monimutkaisuutta. Työnhakijoiden ymmärrystä tulevat koettelemaan mm. velvoitteiden muutokset työttömyyden keston mukaan ja työhakuvelvoitteen määrällinen sisältö. Myöskin työttömyyden alkuvaiheen (3 kk) haastatteluiden määrät vaikuttavat etukäteen ylimitoiteltuilta kaikille työnhakijoille suunnattuina. Lisäksi PAM näkee, että soviteltua päivärahaa saaville osa-aikaisesti työskenteleville työnhakijoille suunnittelut työhakuvelvoitteet lisäävät tarpeettomasti byrokratiaa ja hankaloittavat työssäkäyntiä. PAMin mielestä esityksessä on hyvin puutteellisesti arvioitu osa-aikaisten työhakuvelvoitteiden vaikutuksia talouteen, yrityksiin ja yhteiskuntaan.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; taloudelliset vaikutukset?

PAMin mielestä esityksestä pitäisi käydä ilmi säästöt, joita osa-aikaisten velvoitteiden lisäämisellä tavoitellaan työttömyysturvan etuusmenoissa. Kuitenkin koko esityksen arvioidaan lisäävään työttömyysturvamenoja kaikkiaan 33,4 miljoonalla eurolla vuodessa ja tässä lienee mukana arvio sovitellusta päivärahaa saatavista säästöistä.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; vaikutukset viranomaisten toimintaan (ml. resursseja koskevat asiat)?

Luonnoksessa esitetyt muutokset ovat mittavia ja niiden laadukas toimeenpano vaatii resursseja. Asiantuntijakohtaiset asiakasmäärät pitää merkittävästi saada nykyistä alhaisemmiksi, että työnhakijan yksilöllisiä tilanteita tukeva palvelu olisi jatkossa mahdollista. Mikäli resurssit eivät pysty vastaamaan lainsäädäntöuudistuksen tuomiin muutoksiin on riskinä, että jatkossakin asiakastapaamiset ovat mekaanista velvoitteiden täyttämistä.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; vaikutukset työllisyyteen?

Eryteisesti osa-aikaisesti työskentelevien soviteltua päivärahaa saavien uusien työnhakuvelvoitteiden vaikutukset jäävät esityksessä arvioimatta. Hallitusohjelman työllisyystavoitteen suhteen soviteltua päivärahaa saavien velvoitteiden lisääminen ei olisi tarpeen. He ovat jo työllisiä.

Työllisyyden parantamista koskevassa keskustelussa on pitkään nähty, että osa-aikatyön lisääminen ja epätyypillisessä työssä työskentelyn tuet (suojaosat, soviteltu työttömyysturva) ovat tapa parantaa työllisyysastetta. Hallitus ei esityksessään arvioi miten lisääntyvät velvoitteet ja byrokratia vaikuttavat työnhakijoiden halukkuuteen työllistyä osa-aikaisiin työsuhteisiin.

PAM pitää tärkeänä, että riittämättömiin tuloihin johtavaa osa-aikatyötä tekevien työssäkäyntiä tuetaan etuusjärjestelmän kautta. PAM näkee, että vastentahtoisesta osa-aikatyön vähentämiseksi osa-aikaisen työntekijän oikeutta lisätyöhön pitäisi lainsäädännössä vahventaa, jotta mahdollisuus työllistyä kokoaikaisesti olemassa olevan työnantajan palveluksessa paranisi.

PAM pitää myös riskinä, että osa-aikaisten (ml. nollatuntisopimuksella työskentelevät) työhaussa lisääntyvä byrokratia (työnhakuvelvoite ja haastattelut) saattavat aiheuttaa sen, ettei soviteltua työttömyysetuutta enää haeta ja pyritään siirtymään työelämän ulkopuolelle.

Jos hallitus tavoittelee osa-aikaisten työnhakuvelvoitteiden lisäämisellä kokoaikatyön määrän kasvattamista, olisi esitykseen ollut tarpeen saada arvio määrällisestä muutoksesta. Kun hallituksen esityksestä arviot osa-aikaisten velvoitteiden vaikutuksista puuttuvat, voi esitystä pitää

vaikutusarvioiltaan puutteellisena tai ainakin työllisyysvaikutuksia liian suppeasti avattuna osa-aikatyön osalta.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; muut vaikutukset?

Osa-aikatyötä tekevistä ja soviteltua päivärahaa saavista enemmistö on naisia, joten työnhakuvelvoitteiden lisääminen osa-aikaisilla kohdistuu siis enemmän heihin. Mitkä ovat esityksen vaikutukset sukupuolten väliseen tasa-arvoon? Jos oletuksena on lisääntyvä kokoaikatyö, vaikutukset olisivat positiivisia. Vaikutukset olisivat puolestaan negatiivisia, jos muutokset lisääisivät naisten siirtymistä työelämän ulkopuolelle tai esimerkiksi sen kautta, että työllistymisen silppuuntuminen entisestään hankaloittaisi työn ja perhe-elämän yhteensovittamista. PAM näkee, ettei luonnos käsittele työllisyysvaikutuksia sukupuolten työllisyyteen riittävän perusteellisesti.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; yleistä lausuttavaa työnhakijan palveluprosessista?

PAM näkee, että luonnoksessa esitetty alkuhaastattelu henkilökohtaisena tapaamisena työnhaun käynnistymisestä 5 arkipäivän sisällä, on erittäin tervetullut lähtökohta työnhaun käynnistymiselle. Alkuhaastattelun yhteydessä tehtävä palvelutarpeen selvittäminen on tärkeää palveluiden kohdentamisen onnistumiseksi. Kolmen kuukauden välein toteuttavat työnhakukeskustelut sekä 6 kuukauden jälkeen toteuttavat täydentävät haastattelut on rytmitetty työttömyyden mahdollisen pitkittymisen suhteen oikealla tavalla. Kaikille työttömille työnhakijoille suunnattujen haastatteluiden kokonaismäärä (7) on tarpeettoman suuri työnhaun ensimmäisen kolmen kuukauden aikana. Alkuhaastattelun yhteydessä olisi mahdollista tehdä arvio täydentävien haastatteluiden tarpeellisuudesta. PAM epäilee, että kategoriset haastattelut saattavat näyttäytyä viranomaiskontrollina. Ne myös sitovat merkittävästi TE-toimistojen resursseja. Työnhaun edistämiseksi ja hyvän asiakaspalvelukokemuksen luomiseksi täydentävien haastatteluiden tarvetta tulisi työttömyyden alkuvaiheessa arvioida yhdessä työnhakijan kanssa.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa osa-aikaista työtä tekevien palveluprosessista?

PAM pitää riittävänä osa-aikaisille kolmen kuukauden välein suunniteltuja haastatteluita työnhakusuunnitelmien päivittämiseksi. Kuitenkin on huomioitava, että todennäköisesti osa-aikaisten keskuudessa haastatteluiden mielekkyyttä koetaan heikoksi. PAMin jäsenenä olevista kokoaikatyön puuttuessa osa-aikaisena työskentelevistä vain 14 prosenttia koki (vuonna 2020) tarvitsevansa TE-toimiston tukea kokoaikatyön löytämiseen. Osa-aikatyötä tekevät hyötyisivät

enemmän heidän omista tarpeistaan lähtevästä työhaun tukemisesta, kuin kategorisista velvoitteista.

Luonnoksessa vaihtelevaa työaika (ns. nollatuntisopimus) tekevä henkilö rinnastetaan työttömään, jos työsopimuksessa sovittu työajan vähimmäismäärä eli työntekijälle taattu työaika olisi alle neljä tuntia viikossa. Toteutuneilla työtunneilla ei olisi merkitystä. PAM näkee, että tästä saattaa aiheutua työssäkävällä työnhakijalle hankalia käytännön tilanteita semminkin, kun toteutuneet työtunnit voivat poiketa merkittävästikin sovitusta vähimmäismäärästä. PAM haluaa kiinnittää huomiota myös siihen, että osa-aikatyötä tekevät työnhakijat ovat tässä toimialasta ja sillä noudatettavasta työehtosopimuksesta riippuen erilaisessa asemassa. Työehtosopimuksissa säädetään eri sisältöisesti vähimmäistyöajasta sekä toteutuneen työajan ja työsopimustuntien vastaavuuden tarkastelusta. Totta on, että työsopimuksen työaika koskevan ehdon muuttamisesta vastaamaan työnantajan todellista työvoiman tarvetta säädetään työsopimuslaissa. Tämä ei valitettavasti käytännössä toteudu ja seuraukset eivät voi koitua työnhakijalle.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa koulutuksessa olevien palveluprosessista?

Työnhakukeskustelun järjestämistä kuukautta ennen työnhakijan koulutuksen (yli kuukauden mittainen työvoimakoulutus tai omaehtoinen koulutus työttömyysetuudella) päättymistä voi pitää tarpeellisena ennakointina.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa muistutuksesta?

Työhakuvelvoitteen laiminlyönnistä annettava muistus antaisi työnhakijalle mahdollisuuden muuttaa toimintaansa. PAM pitää luonnoksen ehdotusta hyvänä.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; yleistä lausuttavaa työnhakuvelvollisuudesta?

Luonnoksessa esitetään, että jatkossa työttömien velvollisuutena olisi alkuhaastattelussa ja työnhakukeskusteluissa täydennettävän työnhakusuunnitelman mukaisesti haettava kuukaudessa neljää työmahdollisuutta. PAM pitää myönteisenä sitä, että työnhakuvelvoitteen voisi esityksen mukaan täyttää useammalla eri tavalla. Se, että hakija voi vaikuttaa aikaisempaa enemmän hakemiensa työpaikkojen sisältöön edistää ajatusta, että työnhakijat työllistyisivät tehtäviin, joissa heidän motivaationsa ja tuottavuutensa olisivat parhaimmillaan.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa osa-aikaista työtä

tekevien työnhakuvelvollisuudesta?

Esityksen mukaan osa-aikatyötä tekevien työnhakijoiden tulisi hakea yhtä työpaikkaa kolmessa kuukaudessa. Nollatuntisopimuksella työskentelevät vertausivat tässä muihin osa-aikaisiin. PAM ei pidä tarpeellisenä soviteltua päivärahaa saavien osa-aikaisten työnhakuvelvoitteiden lisäämistä.

Luonnoksessa esitetään, että yksi tapa täyttää työnhakuvelvoite olisi hakea lisätyötä omalta työnantajaltaan. Työsopimuslain mukaan työnantajalla on velvollisuus tarjota osa-aikaisille työntekijöilleen lisätyötä työnantajan tarvitessa lisää työntekijöitä. Aloitteellisuus lisätyön tarjoamisessa on työnantajalla, eikä osa-aikatyöntekijältä näin ollen edellytetä esimerkiksi ilmoitusta halukkuudesta ottaa vastaan lisätyötä. PAM katsookin, että työnhauksi tulisi riittää se, ettei osa-aikatyöntekijä ole pysyvästi kieltäytynyt vastaanottamasta tällaista lisätyötä.

Työaikalain mukaan osa-aikainen työntekijä voi antaa työsopimuksessaan kertakaikkisen suostumuksen lisätyöhön. Tämä suostumus sitoo työntekijää ottamaan vastaan työsopimuksessa sovitun säännöllisen työajan ylittävää työtä, ja kieltäytyminen siitä on mahdollista ainoastaan työvuorolistan mukaisia vapaapäiviä koskien ja tällöinkin vain perustellusta henkilökohtaisesta syystä. Tällainen lisätyö on tyypillisesti ennakoimatonta ja lyhytkestoista ja siitä ilmoitetaan työntekijälle lyhyellä varoitusajalla, minkä myötä työntekijän on käytännössä mahdotonta ottaa vastaan lisää työtä toiselta työnantajalta. PAM katsookin, että työsopimuksella annettu kertakaikkinen lisätyösuostumus tulee rinnastaa työnhauksi. Vaihtoehtoisesti mahdollisuus antaa kertakaikkinen lisätyösuostumus tulisi poistaa työaikalaista, jotta työntekijän mahdollisuus ottaa vastaan muuta työtä paranisi ja työnantajalla olisi vahvemmat kannusteet sopia työaika vastaamaan mahdollisimman tarkkaan todellista työn teettämistarvetta.

PAM katsoo lisäksi, että työnhauksi tulee riittää se, että osa-aikainen työntekijä on vastaanottanut joko työsopimuslain tarkoittamaa pysyvää lisätyötä tai työaikalain mukaista tilapäisempää lisätyötä.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa koulutuksessa olevien työnhakuvelvollisuudesta?

Koulutuksessa olevien työnhakuvelvollisuudet kunnan tai TE-toimiston osoittamiin työpaikkoihin ovat yksi esimerkki luonnoksessa esitettyjen velvoitteiden monimutkaisuudesta työnhakijalle. Tosin hyvänä on pidettävä ajatusta, että työtarjoukset tulee liittyä koulutusalaan ja tukea suoritettavaa koulutusta.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa työnhakuvelvollisuuden asettamatta jättämisestä?

Luonnoksesta käy ilmi, ettei työhakuvelvoitetta olisi, jos henkilön kokonaistilanne estää työnhaun ja työllistymisen. Tämä antaa mahdollisuuden ohjata asiakas niiden palveluiden piiriin ja etuudelle, jotka palvelevat paremmin hänen tilannettaan. Samanaikaisesti henkilön tulisi noudattaa työllistymissuunnitelmassa sovittua polkua tilanteensa parantamiseksi. PAM pitää hyvänä ihmisten ohjaamista oikeiden palveluiden piiriin ilman työhakuvelvoitetta.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; muuta lausuttavaa?

-

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa työstä eroamisen perusteella asetettavasta seuraamuksesta?

Luonnoksessa esitettyä seuraamusta voisi pitää nykyistä kohtuullisempana.

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa työstä kieltäytymisen perusteella asetettavasta seuraamuksesta?

Luonnoksessa esitettyä seuraamusta voisi pitää nykyistä kohtuullisempana.

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa porrastetusta seuraamuksesta?

PAMin mielestä portaittaiset seuraamukset ovat parannus nykytilanteeseen. On oleellista, että jatkossa työnhakijalle annetaan mahdollisuus korjata menettelyään työhaussa ja palveluihin osallistumisessa. Ongelmallisena PAM pitää sitä, ettei luonnoksessa ole arvioituna, miten seuraamusjärjestelmän muutos vaikuttaa työttömyysturvan toimeenpanijoiden työmäärään. Kuten esitys toteaa, niin mahdollisesti työttömyysturvaseuraamusten määrä tulee kasvamaan.

Työttömyysturvalaki; muuta lausuttavaa?

Luonnoksessa esitetään, että hakijalla olisi oikeus kieltäytyä työstä jossa palkkaus perustuu täysin provisioon tai osittain kiinteään palkkaan, jossa kiinteän palkan osuus ei olisi kokoaikatyössä vähintään 1 252 euroa kuukaudessa. PAM pitää tätä myönteisenä muutoksena, vaikka sen vaikutukset ovatkin vähäisiä, jos jatkossa ensisijaisesti työnhakija itse valitsee hakemansa työpaikat.

Lausuttavaa työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain muuttamisesta?

-

Lausuttavaa muiden lakien muuttamisesta?

-

Lausuttavaa muutosten voimaantulosta ja siirtymäajan järjestelyistä?

-

Lausuttavaa suhteesta perustuslakiin ja säätämisyjärjestyksestä?

-

Muuta lausuttavaa?

-

Lehtimäki Nora
Palvelualojen ammattiliitto PAM ry